

DÖMÖTÖR ILDIKÓ

Úri hölgyek a vademberek között

*Az ausztráliai őslakosok ábrázolása brit telepesnők és utazónők írásai-
ban a 19. században*

A 19. században sok úri hölgy (gentlewomen) telepedett le, illetve látogatott el Ausztráliába. Benyomásaikat és emlékeiket néhányan papírra vetették, a bátrabbak pedig nyomtatásban is közzétették. Sok levél és napló maradt fent az utókor számára, melyben az ausztráliai gyarmatokon élő nők leírták mindennapjaikat. Leveleiket és naplóikat Nagy-Britanniában élő rokonaiknak küldték el. Az utóbbi évtizedekben sok ilyen forrásanyag került nyomtatásba, de a levéltárak is sokat őriznek ezekből. Néhány nő azonban visszaemlékezéseit és memoárját könyv alakban jelentette meg a 19. század folyamán. Elterjedt szokás volt az úti emlékek papírra vetése is, melyből sok útikönyv született. Kutatásom¹ során ilyen életrajzi jellegű írásokat vizsgáltam meg abból a célból, hogy kiderítsem, a brit úrinők hogyan ábrázolták az ausztráliai őslakosokat, illetve látásmódjuk mennyiben különbözött a férfi írók szemléletétől. Kutatásom során olyan íróknak műveire koncentráltam, akik magukat úri hölgyként definiálták. Ők olyan nők voltak, akik szokásaik és az élethez való viszonyuk alapján tekintették magukat egységes társadalmi csoportnak. Életük értelme a családjuk volt, és a ház vezetésén kívül minden más dolgot családjuk férfi tagjaira hagytak.² Szabadidejükben többek között olyan úri dolgokkal foglalatzkodtak, mint a zongorázás, lovaglás, festegetés és növényápolás.³

Számos tanulmány foglalkozik Ausztrália őslakóinak kultúrájával és történelmével.⁴ A kutatások többek között olyan témakörökkel foglalkoznak, mint például az aboriginál népek története vagy a telepesek és a bennszülöttek kapcsolatának alakulása. A legtöbb, Ausztrália történetével foglalkozó könyv első fejezetét az őslakos kultúra bemutatásának szentelik.⁵ A kutatások során gyakran használják forrásanyagként a 19. századi utazók és telepesek életrajzi jellegű írásait. Ezek a tanulmányok nem vizsgálják külön a férfi és női írók feljegyzéseit. Az utóbbi évtizedekben azonban egyre több kutatás valósult meg azzal a

¹ Ennek a cikknek egy korábbi változata először angolul jelent meg. Domotor, Ildiko: *Gentlewomen in the bush – A historical interpretation of British women's personal narratives in nineteenth-century rural Australia*. Köln, 2009. 197–214. Az idézeteket én fordítottam angolról magyarra.

² Vicinus, Martha: *Introduction: The perfect Victorian lady*. In: Vicinus, Martha. (ed.): *Suffer and Be Still – Women in the Victorian age*. Bloomington, 1973. ix.

³ Altick, Richard D: *Victorian People and Ideas*. London, 1974. 51–52.

⁴ Lásd például: Flood, Josephine: *The Original Australians – Story of the Aboriginal people*. Crows Nest NSW, 2006.; Elkin, A. P: *Ausztrália Őslakói*. Budapest, 1986.; Bourke, Colin – Bourke, Eleanor – Edwards, Bill (eds.): *Aboriginal Australia*. St Lucia, 1994.

⁵ Lásd például: Rickard, John: *Australia – A cultural history*. London, 1996. 3–20.; Egedy Gergely: *Ausztrália története*. Budapest, 2000. 12–18.

kifejezett céllal, hogy a telepes és utazó nők világát mutassa be.⁶ A tudományos érdeklődés arra is kiterjedt, hogy életrajzi jellegű írásaikban a női írók hogyan mutatták be az aboriginál lakosság helyzetét, különös tekintettel a nőkre.⁷ Tanulmányom annyiban hoz újdonságot, hogy a vizsgált női írók körét leszűkítettem az elszigetelt vidéki Ausztrália területén tartózkodó úri hölgyek észrevételeinek elemzésére.

A következő idézet rávilágít arra, hogyan vélekedett egy anglikán lelkész felesége Ausztrália őslakóiról. Amikor Janet Millett férjének parókiáján York-ban megjelent egy aboriginál férfi az 1860-as évek közepén, viselkedésével nagy feltűnést okozott. A bennszülött férfi magát „úriemberként” mutatta be, és látogatásának céljaként a Millett házaspár üdvözlését adta meg. Ez a pimaszság igencsak felháborította Janet Millett-et. Ahogy írta, „talán a leginkább kirívó az volt a viselkedésében, ahogy magát teljesen egyenrangúnak képzelte a társadalmi ranglétrán. Ez egy olyan feltételezés volt, amit mi még szíveségből sem akartunk elfogadni, habár úgy tűnt, hogy látogatóknak ez a célja”.⁸ Ebből az idézetből kitűnik, hogy Janet Millett nem akarta saját magához hasonlítani az ausztráliai őslakosokat, mert úgy vélte, hogy társadalmi helyzetüket tekintve nagyon különböztek. E tanulmány során azt szeretném bemutatni, hogy ezt a különbözőséget a 19. századi női írók hogyan öntötték szavakba, és miért néztek az aboriginál népekre úgy, mint tőlük eltérő jelenségekre.

A 18. és 19. század folyamán az európai ember számos elméletet alkotott a nem európai emberekkel kapcsolatban. A 18. században úgy képelték, hogy a növények, állatok és emberek egy hierarchikus rendszer részei. Természetesnek vélték, hogy a piramis csúcsán az európai civilizáció kap helyet, mint a legkifinomultabb és legtökéletesebb életforma. Az ausztráliai őslakosokat az emberi lét legalsó szintjére helyezték, mivel nem tartották őket civilizátnak. Úgy vélték, hogy az ausztráliai bennszülöttek jelentették az átmenetet a majom és az ember között.⁹ Amikor Janet Millett 1869-ben hazaérkezett Nyugat-Ausztráliából, az angol emberek természetesnek vélték, hogy Ausztrália őslakói alacsony helyet foglalnak el a földi élet ranglétráján.

„Mióta visszatértem Angliába, gyakran kérdezték tőlem, vajon az ausztráliai bennszülöttek az emberi család legalsóbbrendű képviselői-e, a legrongyosabb és legkevésbé becsületes rokonai. A kérdések feltevői általában azt a benyomást keltették, mintha már előre eldöntötték volna, hogy valóban ez a helyzet, akármilyen választ is adok.”¹⁰

Néhány úri hölgy megkísérelte, hogy feleljen arra a kérdésre, miért vélekedtek ilyen módon Ausztrália őslakóiról. Ellen Clacy és Janet Millett úgy gondolta, hogy az ausztrál kontinens adottságai negatívan befolyásolták a bennszülöttek fejlődését. Ez az ország nem szolgáltatott a lakói számára természetesre alkalmas növényeket, ezért az őslakosok rákényszerültek a vadászó és gyűjtögető életmód fenntartására. Ez a nomád életforma nem járult

⁶ Lásd például: Alexander, Alison – Torney-Parlicki, Prue: *A wealth of women: Australian women's lives from 1788 to the present*. Potts Point NSW, 2001.

⁷ Lásd például: McGuire, Margaret: *The legend of the good fella missus*. Aboriginal History, vol. 14. (1990) no. 2. 124–151.; Sharp, Pamela: *A Study of Relationships Between Colonial Women and Black Australians*. MA thesis, Deakin University, 1991.; Tonkinson, Myrna: *Sisterhood or Aboriginal servitude? Black women and white women on the Australian frontier*. Aboriginal History, vol. 12. (1988) 27–39.; McGrath, Ann: *Sex, violence and theft: 1830–1910*. In: Grimshaw, Patricia et al (eds.): *Creating a Nation*. Ringwood, 1996. 131–150.

⁸ Millett, Mrs. Edward: *An Australian Parsonage or, The settler and the savage in Western Australia*. London, 1872. 73.

⁹ White, Richard: *Inventing Australia*. Sydney, 1981. 8.

¹⁰ Millett: *An Australian Parsonage*, 70.

hozzá a szellemi képességeik fejlődéséhez.¹¹ Ehelyett inkább az érzékelő képességük javult.¹² Ez a magyarázat arra, hogy miért váltak tökéletes vadászokká. Russell McGregor könyvében rámutat: eredetileg a felvilágosodás idején gondolták úgy, hogy az életkörülmények kihatással vannak az emberi fejlődésre.¹³

Azonban a keresztény ideológia továbbra is azt hirdette, hogy a bennszülöttek is emberi lények, Isten teremtményei, ezért emberi méltóságukban nem szabad őket megsérteni. Lillie Matthews 1883-ban a következőket írta vőlegényének: az őslakók „a mi embertársaink, és nekik is értékes és halhatatlan lelkük van”.¹⁴ Mrs Campbell Praed szintén hangsúlyozta az aboriginálok emberi mivoltát, amikor azt írta: „Ő igen, a feketék táborában, éppen úgy, mint a telepesek kunyhóiban, megtalálható az emberi szeretet és azok az érzelmek, melyek a nőket, férfiakat és még az állatokat is jellemzik. Az asszonyok siratják a párjukat, és az anyák szeretik a gyermeküket.”¹⁵ Ezek az idézetek azt mutatják, hogy számos telepes tartotta Ausztrália őslakóit emberi lényeknek és ebből kifolyólag velük egyenrangúaknak.

A földi teremtmények ranglétrájáról alkotott elképzelést Charles Darwin 1859-ben kiadott könyvében megkérdőjelezte. Evolúciós elméletét *Az emberi fajok eredetéről* szóló munkájában fektette le. Azt állította, hogy az egyes fajok helyzete nem állandó, hanem a természetes kiválasztódás hatására változik. A növények és állatok folyamatosan küzdenek az életben maradásért, de csak a legrátermettebbek nyerik el az élethez való jogot. Annak ellenére, hogy Charles Darwin a növényekre és állatokra alkalmazta elvét, sokan úgy gondolták, az emberi fajokra is igaz kell, hogy legyen. A szociáldarwinizmus szószólói szerint az evolúciós elmélet magyarázatot ad arra, miért kerül egy népcsoport más népcsoportok felletti uralmi helyzetbe. Úgy vélték, hogy a gyengébb emberi közösségeknek nincsen esélyük felvenni a küzdelmet az erősebb közösségekkel szemben. Az ilyen gyenge népeknek ezért el kell pusztulniuk, és át kell adni helyüket a rátermettebb csoportoknak. A szociáldarwinizmus hívei szerint mindez természetes folyamat része, és ezért mindenkinek alá kell vetnie magát e törvénynek.¹⁶

Ausztrália gyarmatosítása során sokszor alakult ki konfliktus a telepesek és az őslakosok között. A határvidék kegyetlenségek területévé vált: feljegyzett és fel nem jegyzett csaták, öldöklések és mészárlások helyszínévé.¹⁷ A női utazók írásai is jelzik, hogy számos korabeli ember tudatában volt annak, hogy milyen sok őslakost öltek meg a telepesek Ausztrália gyarmatosítása során. Constance Gordon Cumming néhány hónapot tartózkodott New South Wales államban 1875-ben, és emlékirataiban így tekintett vissza az ottani tapasztalataira:

¹¹ Clacy, Mrs Charles: *Lights and Shadows of Australian Life*. London, 1854. 25.

¹² Millett: *An Australian Parsonage*, 71.

¹³ McGregor, Russell: *Imagined Destinies: Aboriginal Australians and the doomed race theory, 1880–1939*. Carlton South, 1997. 1.

¹⁴ O’Farrell, Patrick: *Letters from Irish Australia*. Sydney, 1984. 76.

¹⁵ Praed, Mrs. Campbell: *My Australian Girlhood: Sketches and impressions of bush life*. London, 1902. 71.

¹⁶ White: *Inventing Australia*, 68–69.

¹⁷ Bruce Elder könyvében számos olyan eseményt sorol fel, mely a gyarmatosítók kegyetlen bánásmódját bizonyítja az őslakókkal szemben. Elder, Bruce: *Massacres and maltreatment of Aboriginal Australians since 1788*. Sydney, 2003. Az ausztráliai őslakosok és a brit gyarmatosítók kapcsolatának kutatása jelentős szakirodalommal rendelkezik. Lásd például: Broome, Richard: *Aboriginal Australians: Black Response to White Dominance 1788–1980*. Sydney, 1982.; Flood: *The Original Australians*; Reynolds, Henry: *The other side of the frontier: Aboriginal resistance to the European invasion of Australia*. Ringwood, 1990.

„Ha igazak a történetek a határvidékeken élő telepések kegyetlenségeiről, akik csak azért lőnek le egész törzseket, mert átmentek azokon a földeken, amit tőlük bitoroltak el, akkor azt látjuk, hogy a fekete ausztrálok kiirtása nem igazán egy természeti törvény eredménye, hanem annak a példája, hogy mindig az erősebbnek van igaza.”¹⁸

Constance Gordon Cumming úgy vélte, hogy az aboriginál népek magas halálozási aránya nem a természetes szelekció eredménye volt, hanem a telepések könyörtelen öldöklésének következménye. A telepéseknek földre volt szükségük, és mivel európai szemmel nézve Ausztrália őslakói nem voltak földbirtokosok, kisajátították a földjüket és megtiltották nekik még azt is, hogy áthaladjanak rajta. Ez természetesen ellenállást váltott ki az őslakosok részéről, akik emiatt képtelenek voltak az eddig megszokott vadászhelyeiket felkeresni, valamint spirituális szempontból fontos útvonalakat bejárni.

A gyarmatosítók számára azonban nem volt kétséges a küzdelem kimenetele. A Silverleaf álnév alatt publikáló Jessie Lloyd azt írta 1881-ben az *Illustrated Sydney News* hasábjain, hogy „szükség volt a gyengébb és alsóbbrendű faj eltörlésére a műveltebb és erősebb faj érdekében, ami egyébként a világ más részein is így történik”.¹⁹ Az európaiak arra számítottak, hogy a bennszülöttek néhány generáción belül ki fognak halni és átadják helyüket a fehér embereknek.²⁰ Silverleaf kijelentette, „csak idő kérdése, hogy a barnaszínű bennszülött [...] mikor lesz a múlt egy része”.²¹ 1872-ben Katherine McKell azt az észrevételét vetette papírra, hogy volt olyan hely Victoria államban, ahol már csak az őslakosok kunyhói voltak láthatóak, de a tábornak már nem voltak lakói.²² Sok ember látta elkerülhetetlennek ezt a folyamatot, és ezért nem bántódtak miatta. Annabella Boswell kijelentette, hogy „nem akarok siránkozni a kiirtásuk miatt”. Csupán annyi volt a célja könyve megírásával 1890-ben, hogy emléket állítson azoknak az őslakosoknak, akik kedvesek és barátságosak voltak hozzá.²³

Az aboriginál népek magas halálozási aránya mögött egyesek nem csak a darwini törvények teljesülését látták. Egy másik gondolatmenet szerint az őslakosok számának csökkenése a kis családoknak volt betudható. Ahogy Emma Macpherson írta, „minden valószínűség szerint néhány generáción belül ez a faj ki fog halni”, mert olyan kicsi a gyermekek aránya a törzs egészét tekintve.²⁴ Számos női író jelezte könyvében, hogy a csecsemőgyilkosság elterjedt szokás volt az őslakosok körében, és ez borzongással töltötte el a keresztény gyarmatosítókat. A Hill nővérek ezt a tettet „siralmas cselekedetnek” tartották.²⁵ Katharine Kirkland úgy tudta, hogy az őslakos anyák gyakran megölték a csecsemőiket abban az esetben, ha az idősebb gyerek még nagyon apró volt.²⁶ Gillian Cowlshaw antropológus szerint

¹⁸ Cumming, Constance F. Gordon: *At Home in Fiji*. Edinburgh, 1881. 30.

¹⁹ 'Silverleaf': *Natives*. Illustrated Sydney News, vol. XVIII. (3 September 1881) no. 9. 3.

²⁰ White: *Inventing Australia*, 69.

²¹ 'Silverleaf': *Natives*, 3.

²² McKell, Katherine: *Old Days and Gold Days in Victoria (1852–1873). Being the memories of a pioneer family*. Melbourne, 1924. 79.

²³ Boswell, Annabella: *Recollections of Some Australian Blacks: Bathurst district, 1835–40, Port Macquarie, 1844, Hunter's River, 1850*. Australia, 1890. 14.

²⁴ Macpherson, Emma: *My Experiences in Australia – Being recollections of a visit to the Australian colonies in 1856–7. By a Lady*. London, 1860. 230.

²⁵ Hill, Rosamond: *What We Saw in Australia*. London, 1875. 117.

²⁶ Kirkland, Katharine: *Life in the bush*. In: Anderson, Hugh. (ed.): *The Flowers of the Field – A history of Ripon Shire together with Mrs Kirkland's Life in the bush from Chambers's Miscellany, 1845*. Melbourne, 1969. 191.

Ausztrália őslakói a csecsemőket azért ölték meg, mert el akarták halasztani az anyává válás folyamatát, vagy pedig azért, mert nem akarták, hogy a testvérek között túl kicsi legyen a korkülönség. Az elsőszülött gyerekről sok esetben úgy tartották, hogy éretlen az életre, vagy pedig az édesanyja még túl fiatal ahhoz, hogy felnevelje.²⁷

A hitelesség növelése érdekében a női írók gyakran hivatkoztak a férfiak szakmai tudására. Amikor Lucy Edgar az aboriginál közösségekben előforduló poligámiáról és a fegyverhasználatról írt, akkor a *Black Protector*-ra (az Ausztrália őslakóinak érdekeit védeni hivatott tisztségviselőre) utalt, mint információjának forrására. Azt írta, hogy „a Black Protector gyakori látogatásának köszönhető az itt közöltek jó része”.²⁸ Néhány nő a férje közvetítésével kommunikált a bennszülöttekkel. Emma Macpherson visszaemlékezésében azt írta, hogy „esténként a férjem szóba elegyedett néhány közlékenyebb őslakossal, és megpróbálta megtudni azt, ami engem leginkább érdekelt”.²⁹ Megtörtént azonban az is, hogy a nők ténylegesen átvették férjük álláspontját. Louisa Anne Meredith tasmániai emlékirataiban kiemelte, hogy a telepesek és az őslakosok viszonyának taglalásakor hasznát vette Charles Meredith jegyzeteinek, amit kifejezetten az ő számára készített.³⁰

A női telepesek gyakran tekintettek félelemmel az aboriginál népekre, főleg a határvidéken és olyan elszigetelt területeken, ahol az őslakosok még nem igazán kerültek gyarmati irányítás alá. Amíg a férfiak a munkájukból kifolyólag távol voltak, a nőknek el kellett viselniük az egyedüllétet. A férfiak sokszor napokig vagy hetekig nem tértek vissza, és eközben a nőkre hárult a ház vezetése és védelme. A kígyók állandó fenyegetést jelentettek, de a vándorló munkások és útonállók feltűnése is hatalmas riadalmat váltott ki, nem beszélve a bennszülöttekről.³¹ Katharine Kirkland beismerte, hogy „nem szeretett egyedül lenni velük”.³²

A közhiedelemmel ellentétben nem minden őslakos férfi közeledett ellenséges szándékkal egyedülálló telepesnő háza felé. Ada Cambridge úgy emlékezett vissza második otthonára, Yackandandah-ra az 1870-es évek elején, hogy a legtöbb esetben az őslakos férfiak nem akarták őt megbántani. Csupán dohányt és némi rongyos ruhát akartak. Ennek ellenére a közeledő bennszülött férfiak látványa elég volt számára, hogy eszébe jussanak azok a borzalmas történetek, amiket misszionárius magazinokban olvasott gyermekkorában, és hirtelen azon kapta magát, hogy szemével a revolvert kereste.³³ Ebből az idézetből kitűnik, hogy már gyermekeknek szóló írásokban is megjelent a félelmetes bennszülött férfiről alkotott rémkép.

Bár sokan agresszív képet alkottak az őslakosokról, néhány törzs támogatását ajánlotta fel védtelen nőknek. Matilda Wallace esete erre példa. Mount Murcheson közelében telepedett le a Wallace házaspár az 1870-es években, és egy alkalommal, amíg a férj távol volt, egy csapat bennszülött érkezett a környékre, akik a ház közelében vertek táborot. Matilda Wallace rettenetesen félt tőlük, éjjelente még rémálmai is voltak. Rá kellett jönnie azonban,

²⁷ Idézte Flood: *The Original Australians*, 117., 119.

²⁸ Edgar, Lucy Ann: *Among the Black Boys: Being the history of an attempt at civilizing some young Aborigines of Australia*. London, 1865. 34.

²⁹ Idézte McGuire: *The legend of the good fella missus*, 130.

³⁰ Meredith, Mrs. Charles: *My Home in Tasmania, During a Residence of Nine Years*. London, 1852. vol. 1. 190.

³¹ Bird, Delys: *'Born for the Bush': An Australian women's frontier*. Australian and New Zealand Studies in Canada. vol. 2. (1989 Fall) 12.

³² Kirkland: *Life in the bush*, 198.

³³ Cambridge, Ada: *Thirty Years in Australia*. London, 1903. 69.

hogy félelmei alaptalanok. Az őslakók védelmezték és két héten keresztül élelemmel látták el őt. Visszaemlékezéseiben így írt a barátságos és közvetlen aboriginálokról:

„A félelem teljesen szükségtelennek bizonyult, mint később kiderült, mert ők nagyon barátságosak voltak hozzám. Az öreg király úgy gondolta, hogy az ő kötelessége az, hogy engem megvédjen, és szerinte rossz cselekedet volt a „nagy fehér embertől, hogy egyedül hagyott – a fekete ember nem hagyja el a nőjét”. Feleségével együtt gyakran kicsónakázott, és vadkacsát fogott. Hozott még annyi tojást is, hogy nem tudtam mit kezdeni vele. Nagyon hálás voltam, és ők annyira békések voltak.”³⁴

Ez azonban rendkívül ritka esetnek számított Matilda Wallace számára, aki tíz évet töltött Ausztrália egy akkoriban elszigetelt részén. Máskor is előfordult, hogy egyedül töltötte az idejét, de azok az őslakosok, akikkel később találkozott, mind megrémítették őt.

A férfiak is tartottak Ausztrália őslakóitól. Amikor Edward Curr 1839-ben egyedül tartózkodott a kunyhójánál, szintén félt a lehetséges támadástól. Visszaemlékezéseiben azt írta, hogy „nem voltam félelmek nélkül [...] hiszen én csak egy huszonéves srác voltam egyetlen bajtárs nélkül, rosszul felfegyverezve és kevés tapasztalattal”.³⁵ A férfiak többsége azonban jobban fel volt készülve lelkileg és fizikailag is arra, hogy megvédje magát. Pamela Sharp összehasonlította azt, hogyan viselkedtek a telepesnők és férfiak az őslakosokkal szemben konfliktus idején. Arra a következtetésre jutott, hogy míg a férfiak csoportokba szerveződtek és ellentámadást hajtottak végre, addig a nők semmi ilyet nem tettek.³⁶ James Hamilton feljegyezte, hogy amikor egy állattenyésztőt megöltek a „feketék” 1845-ben, „fegyverbe hívták az embereket”. Véleménye szerint „szükséges volt megleckéztetni a feketéket, és ezért a helyi emberek összegyűltek, és elhatározták, hogy a kezükbe veszik az igazságszolgáltatást.”³⁷

Ann McGrath kutatásai rámutatnak arra, hogy a telepesnők alig öltek meg bennszülötteket.³⁸ Ez főleg annak tudható be, hogy a brit nőket nem oktatták ki és nem bátorították a fegyverek használatára. A fegyverviselés a férfiak kiváltságának számított. Kivételek természetesen adódtak. Egy bizonyos Mrs. Lister az 1850-es évek elején Coochin Coochin farmon egymaga több őslakost ölt meg, amikor azok megtámadták őt. Ilyen esetek azonban rendkívül ritkán fordultak elő.³⁹

A nők többnyire elkerülték a fegyverek használatát, vagy pedig a megfélemlítés eszközeként használták azokat.⁴⁰ Sarah Musgrave visszaemlékezéseiben beismerte, „az a tudat, hogy fegyverek voltak Burrangong-ban, sok gyilkos támadást tartott vissza”.⁴¹ Katharine Kirkland szintén a pisztolyra kellett, hogy hagyatkozzon támogatás gyanánt. 1839-ben a Port Phillip District elszigetelt részében élt. Egy nap, amikor a férje távol volt, hét őslakos jelent meg. Meztelenek voltak, „ami rettenetesen megijesztette” őt. A szobában felakasztott

³⁴ Wallace, Matilda: *Twelve Years' Life in Australia. From 1859 to 1871*. Adelaide, 187?. 7.

³⁵ Curr, Edward M.: *Recollections of Squatting in Victoria then Called the Port Phillip District (from 1841 to 1851)*. Echuca, 2001. 53.

³⁶ Sharp, Pamela Agnes: *A Study of Relationships between Colonial Women and Black Australians*. MA thesis. Deakin University, 1991. 67–68.

³⁷ Hamilton, James C.: *Pioneering Days in Western Victoria – A narrative of early station life*. Melbourne, 1923. 30.

³⁸ McGrath: *Sex, violence and theft*, 145.

³⁹ Sharp: *A Study of Relationships*, 58.

⁴⁰ Sharp: *A Study of Relationships*, 67–68.

⁴¹ Idézve Sharp: *A Study of Relationships*, 64.

és megtöltött pisztolyhoz nyúlt. Szolgálójának, Marynek szintén volt fegyvere, és fegyverrel a kezükben jártak fel-alá a házuk előtt körülbelül egy órán át. Katharine Kirkland életében sok ilyen alkalom fordult elő.⁴² John Hunter Kerr úgy sejtette, a legtöbb nő nem is tudta, hogyan kell használni a fegyvert, mindössze a lélekjelenlétükön múlt, hogy a helyzetnek megfelelően tudtak viselkedni.⁴³

Amíg a ház közvetlen közelében tartózkodtak, addig az aboriginál emberek félelmetesnek tündek. Távolról szemlélve őket azonban csak a természet részének látszódtak. Margaret E. McGuire tanulmányában rámutat arra, hogy a festők már a 17. századtól a természet elemeként ábrázolták a bennszülött törzseket. Ausztráliában ezt a módszert még a 19. században is alkalmazták.⁴⁴ Ellis Rowan természetábrázolásában is felismerhető ez a romantikára jellemző látásmód. Ellis Rowan a Cairns közelében található Myola nevű helyre látogatott el az 1890-es években. Egy nap elhatározta, elsétál a közeli őslakos törzshöz, hogy néhány vázlatot készítsen. Férjének írt levelében így írta le a látottakat:

„Festői szépségű volt az előttem feltáruló kép: az őslakosok és kunyhóik barna színe, az elhaló tüzek vörössége és a füst kék csikjai, ahogy felfelé emelkedtek a háttérként szolgáló sötét erdő felett. Az előtérben napsugár csillogott a folyón, ahol egy őslakos icipici alakja ügyesen kormányzott egy kenut a szemben levő oldalra. Mindez a látvány nagyszerű képet alkotott. A csodálatos természet vadsága vett körül minden oldalról.”⁴⁵

Az idézetből nyilvánvaló, hogy a bennszülött törzs – csakúgy, mint az erdő és a folyó – a tájkép része volt.

Sophia Campbell egyik vízfestménye szintén természeti figurákként ábrázolja Ausztrália őslakóit. A kép címe árulkodó: Ausztrál tájkép bennszülöttekkel és egy kenguruval az előtérben, New South Wales, 1828 körül.⁴⁶ A festményen két lándzsát tartó őslakos látható, amint egy kenguru elejtésére készülnek. Az emberi és állati alakok eltörpülnek a hatalmas természetben: sziklák, vízesések és magaslatok uralják a képet, ahol az aboriginálok és a kenguru csak nehezen kivehetők. Úgy hatnak, mintha csak dekorációként szolgálnának a fenséges természet ábrázolásában. Sophia Campbell lényegtelennek tartotta a kép készítésének pontos helyszínét. Mint ahogy a cím is mutatja, ő az ausztrál tájat kívánta vászonra vinni. Egy olyan jelenetet festett, melyet az ausztráliai őslakosok és a kenguru tesz különlegessé. A legfrissebb kutatások szerint a képet nem Sophia Campbell festette, hanem egy férfi, bizonyos Edward Charles Close.⁴⁷ A képi elemek elhelyezése arra utal, hogy a női vagy férfi festő az őslakókat természeti jelenséggé ábrázolta. Margaret McGuire úgy véli, azáltal, hogy az „őslakosokat a természet részeként ábrázolják, az úri hölgyek kinyilvánítják azt, hogy ők képviselik a kultúrát, az őslakosok pedig a természetet”.⁴⁸

Jean-Jacques Rousseau filozófiája érzékelhető abban, hogy a bennszülöttek ábrázolásának egy másik formája az volt, amikor gyerekként tüntették fel őket. Annak ellenére, hogy Ethel Hassell barátilag tekintett a Jarramungup terület aboriginál törzsére, könyvében kijelentette, az őslakókat gyerekként kell kezelni. Állítása szerint „az egyetlen módja az

⁴² Kirkland, *Life in the bush*, 196.

⁴³ Kerr, John Hunter: *Glimpses of Life in Victoria by 'A Resident'*. Carlton South, 1996. 139.

⁴⁴ McGuire: *The legend of the good fella missus*, 127–128.

⁴⁵ Rowan, Mrs.: *A Flower-Hunter in Queensland and New Zealand*. Sydney, 1898. 48–49.

⁴⁶ Picture Collection, National Library of Australia, <http://nla.gov.au/nla.pic-an4563857>

⁴⁷ <http://www.nla.gov.au/apps/cdview?pi=nla.pic-an4563834&fullrecord=yes> A katalógus újabb kutatásokra hivatkozva 2009. májustól ezt a képet már Edward Charles Close művének tulajdonítja.

⁴⁸ McGuire: *The legend of the good fella missus*, 130.

őslakosokkal való foglalkozásnak az, ha gyerekként tekintünk rájuk akkor, amikor ígérünk vagy cselekszünk valamit, legyen az ajándék vagy büntetés”.⁴⁹ Sok 19. századi nő használta a „természet gyermeke”⁵⁰ elnevezést írásában. Természetesen férfi írók is alkalmazták ezt a kifejezést. Edward M. Curr írta 1841-ben a Murray folyó közelében elterülő Tongala farm környékén élő őslakosokról, hogy ők „az erdő gyermekei”. Később bővebben kifejtette, hogy „őt állandóan gyerekekre emlékeztették, akik olyan dolgok miatt izgultak, amivel az átlagos fehér ember nem törődik”.⁵¹ Edward M. Curr nem gondolta szükségesnek, hogy „fehér” gyerekekhez hasonlítsa az őslakosokat, csupán általánosságban beszélt a „fehér” emberek gondolkodásmódjáról. A bennszülöttek gyerekként való ábrázolása azt is jelezte, hogy a telepések már nem félelemmel tekintettek rájuk. Elvégre a gyerekek gyengék és fejletlenek fizikailag és szellemileg is, ezért nem jelentenek veszélyt a felnőttekre. Azt várják el tőlük, hogy alávéssék magukat a felnőttek akaratának. Amikor már minden földet elvettek a gyarmatosítók az őslakosoktól, már nem úgy tekintettek rájuk, mint vetélytársakra, hanem olyan alsóbbrendű emberekre, akik támogatásra szorultak.

Sok esetben az őslakosokat a gyarmatosítók „vadembereknek” tartották. Janet Millett visszaemlékezésének a következő címet adta: *Egy ausztrál parókia, avagy a telepes és a vadember Nyugat-Ausztráliában*.⁵² Már az elnevezés mutatja, mekkora különbséget velt felfedezni a két embercsoport között. Egy korabeli elképzelés szerint az emberi fejlődés három fokozatát lehet megkülönböztetni. A legalsó szinten találjuk a vadembereket, akik vadászattal szerezték be az élelmüket. A fejlődés következő fokán a barbárok álltak, akik nomád állattenyésztéssel tartották fent magukat. A legfejlettebb szinten a civilizált emberek voltak, akik megművelték a földet és termékekkel kereskedtek. Az európaiak úgy gondolták, a civilizáció felsőrendűvé teszi az embert és ezért mélységesen lenézték a vadembereket.⁵³

A „nemes vadember”⁵⁴ képe, amely látásmód szintén Jean-Jacques Rousseau Árkádiáról alkotott víziójára vezethető vissza,⁵⁵ sokszor előfordult a 19. századi nők írásaiban. Azok, akik ily módon tekintettek az őslakosokra, csodálták azok primitív életkörülményeit, és úgy vélték, sokkal boldogabbak a civilizáció nélkül.⁵⁶ Lucy Gray, aki 1868-ban rövid időt töltött Townsville-ben, osztotta ezt a véleményt. Az ottani bennszülötteket látva a következő megállapítást tette:

„A feketék elég szájalmasnak tűnnek olyan emberek szemében, akik nem tudják elképzelni a boldogságot kényelem nélkül, de valójában a szabad levegőn töltött élet sokkal boldogabbá teszi őket, mint azok a szegény emberek, akik szűk sikátorokban és nagyvárosok kicsi szobáiban élnek. Úgy gondoljuk, hogy nyomorult dolog lehet patkányokat és kígyókat enni – ők azonban ezt különlegességnek tekintik. Ha jobban belegondolunk, nincs nagy különbség patkány és nyúl, kígyó és angolna között, csupán ízében és az elkészítés módjában. Az őslakosok alig szenvednek az éhségtől és a betegségektől addig, amíg nem kerülnek kapcsolatba a civilizációval, és nem kezdenek el ruhát viselni, inni

⁴⁹ Hassell, Ethel: *My Dusky Friends – Aboriginal life and legends and glimpses of station life at Jarramungup in the 1880's*. East Fremantle, 1975. 84.

⁵⁰ 'Silverleaf': *Natives*, 3.

⁵¹ Curr: *Recollections of Squatting in Victoria*, 87., 92.

⁵² Millett: *An Australian Parsonage*.

⁵³ McGregor: *Imagined Destinies*, 1–3.

⁵⁴ Hassel: *My Dusky Friends*, 93.

⁵⁵ Flood: *The Original Australians*, 12., 15.

⁵⁶ White: *Inventing Australia*, 11.

és dohányozni. Mivel nincsenek hozzászokva a ruhaviseléshez, nem tudnak semmit se a nyirkos és hűvös idő veszélyeiről. Ha esik, vizes lesz a ruhájuk, de nem gondolnak arra, hogy átöltözzenek vagy megszáradjanak, hiszen egy záporosó vagy fürdés után sem szárítják meg a bőrüket.”⁵⁷

Edward Curr a Victoria államban élő Bangerang népről hasonlóképpen írt: „összességében az őslakos a vadon állapotában kevesebbet szenvedett és jobban élvezte az életet, mint a civilizált emberek többsége”.⁵⁸

Amint az eddig leírtakból kitűnik, a 19. századi nők írásaikban különböző módon mutatták be Ausztrália őslakóit. Látásmódjuk nem tért el a korabeli gondolkodásmódtól. Tiszta volt a különféle tudományos felfogásokkal és sok esetben ugyanúgy akarták látni az őslakosokat, mint a férfiak. Bár voltak, akik a keresztény ideológia hatása alatt az aboriginál népeket velük egyenrangú lényeknek tekintették, azért az általános látásmód inkább a különbözőséget hangsúlyozta. A bennszülöttek mások voltak, mint a gyarmatosítók: volt, amikor félni kellett tőlük, volt, amikor nem, mert a gyermeki lény esetlenségét látták bennük. Volt, amikor csodálták őket egyszerű életmódjuk és a természethez való közelségük miatt. Volt, amikor vetélytársaik voltak a gyarmatosítóknak a földért folytatott küzdelemben, de le kellett gyengíteni őket, mert a civilizációs fejlődés útjában álltak.

A női íróknak legtöbbször csak arra volt módjuk, hogy bepillantsanak az őslakos nők életébe. Ausztráliában kevés úrinő került bármilyen kapcsolatba aboriginál férfiakkal egyrészt azért, mert félték tőlük, másrészt azért, mert a 19. században az úri hölgyek idejük nagy részét női társaságban töltötték. Férjük, apjuk, fiúgyermekük és más férfi rokonuk jelentették számukra azt a szűk kört, melyen keresztül a férfiakat szemléltek.⁵⁹ Férfi ismerőseik egy része azonban mindkét nembeli őslakossal tartott fent kapcsolatot. Gyakran előfordult, hogy a telepes férfiak szexuális érdeklődést mutattak bennszülött nők iránt. Valószínű, hogy az úri hölgyek tudatában voltak az ilyen természetű kapcsolatok létezésének, de írásaikban erre nem tértek ki, ugyanis ez tabutémának számított a 19. században.⁶⁰ Annie Baxter egyike volt azon kevés nőknek, akik érintették ezt a problémát életrajzi művükben. Férje megcsalta őt, és ez az esemény még évek múlva is fájó emlék maradt számára.⁶¹

Az angol telepesek és utazók gyakran felhívták a figyelmet az őslakos férfiak és nők között kialakult egyenlőtlen munkamegosztásra. Külső szemlélőként úgy tűnt, mintha az aboriginál nők végeznék a munka nagy részét, és a férfiakat csak a fegyvereik érdekelnék. Legalábbis Mary Thomas így látta az őslakók helyzetét Adelaide-ben 1833 elején: a férfiak „természetükből adódóan lusták, és mindenfajta munkát kerülnek. [...] A csomagok, kisgyermek és egyéb holmik szállítását teljesen a nőkre hagyják, és magukat csak a fegyvereik súlyával terhelik meg.”⁶² Harriett Daly feljegyezte, hogy az 1870-es években a Palmerston közelében található Larrakiah törzs szánalomra méltó helyzetben volt. Azt írta, hogy „a szegény nők [...] egy nyomorúságos és elnyomott csoportot alkotnak. Uraik és pa-

⁵⁷ Gray, Lucy: *Journey to Hughenden*. Queensland Heritage, vol. 1. (1964) no. 1. 14–15.

⁵⁸ Curr: *Recollections of Squatting in Victoria*, 291.

⁵⁹ Smith-Rosenberg, Carroll: *Disorderly Conduct – Visions of gender in Victorian America*. New York, 1985. 53.

⁶⁰ Banks, Joseph Ambrose – Banks, Olive: *Feminism and Family Planning in Victorian England*. New York, 1977. 108.

⁶¹ Frost, Lucy: *A Face in the Glass – The journal and life of Annie Baxter Dawbin*. Melbourne, 1992. 101., 114.

⁶² Thomas, Evan Kyffin (ed.): *The Diary and Letters of Mary Thomas 1836-1866: Being the early days of South Australia*. Adelaide, 1915. 104.

rancsolóik kegyetlenül és önző módon kezelik őket, és velük végeztetik el a mindennapi munka legkeményebb részét.”⁶³ Clara Aspinall nem félt az általánosítástól és visszaemlékezésében 1862-ben kijelentette, szerinte „a férfiak rabszolgaként használják a nőket”.⁶⁴ Emma Macpherson úgy vélte, a nők helyzete tükrözte egy társadalom érettségét. Úgy gondolta, „ha a nők helyzetét egy nemzeten belül a civilizációs szint mérőeszközeként használjuk, ahogy azt néhány merész író állítja, akkor véleményem szerint az ausztrál őslakosok nagyon alacsony szintet érnek el”.⁶⁵ A férfi írók is hasonló következtetésre jutottak. William James Woods úgy látta, hogy Ausztrália őslakói „egy nagyon alacsony szinten levő faj, és ez leginkább a nőkkel való bánásmódjukban tükröződik”.⁶⁶

A 19. században sok kritika érte azt a módot, ahogy az aboriginál családok vándoroltak egyik helyről a másikra. A brit megfigyelők azt kifogásolták, hogy ilyen esetekben az őslakos nők vitték a család összes tulajdonát, míg a férfiak az utat mutatták és csak a lándzsájukat vitték magukkal. Sok gyarmatosító értetlenül állt e jelenséggel szemben. Pamela Sharp tanulmányában leírja, hogy kevés női író talált magyarázatot erre a szokásra. Ethel Hassell egyike volt azoknak a nőknek, akiket alaposabban érdekelt a bennszülöttek kultúrája.⁶⁷ Ethel Hassell 1878 és 1886 között élt az Albany várostól északra fekvő Jarramungup farmon. A helyi őslakos nőktől sokat tanult, többek között azt, hogy miért célravezető az, ha utazás során a férfi halad elől és a nő követi őt csomagokkal megterhelve. Ethel Hassell megtudta, hogy az őslakók logikája szerint ez volt a helyes cselekvési terv, mert támadás esetén a férfi fel tudta venni a harcot, és ha esetleg megölték, a nőnek volt ideje elmenekülni és a törzshöz visszamenni. Ethel Hassell szerint ez „elfogadható ok” volt.⁶⁸ Mary Macleod Banks más magyarázatot adott queenslandi memoárjában erre a jelenségre. Ő úgy tudta, a helyi őslakosok azért vándoroltak ilyen munkamegosztásban, hogy az út alatt legyen lehetősége a férfinak vadászni és élelmet szerezni a családjának.⁶⁹

Az aboriginál férfiak udvarlási szokásai ellen szintén sok angol nő emelt szót. Ellen Clacy szerint „a fehér hölgyeket nem lehetne megnyerni őslakos férfiak bókjaival”.⁷⁰ Az úri hölgyek úgy látták, a bennszülött férfiak erőszakkal vitték magukhoz kiválasztott arájukat. A feleségek elrablása kegyetlen cselekedetnek tűnt az európaiak szemében. Sőt, még sok esetben azt látták a telepések, hogy az őslakos férjek megverték és megszúrkálták nejüket a „legkisebb hibájukért is”.⁷¹ Ahogy William Thomas írta a Victoria állambeli aboriginál népekről: „ritkán jött létre házasság csatározás nélkül”. A nők nem választhattak maguknak férjet, de a kezdeti ellenállás után rendszerint beletörődtek a sorsukba.⁷² A. P. Elkin antropológus kutatásai során azt tapasztalta, valóban sok helyen járt együtt a feleségszerzés erőszakosnak tűnő cselekedetekkel. Arra a következtetésre jutott, hogy „a nők pusztán egyének vagy csoportok közötti kötelességek elintézésére vagy kiegyenlítésére valók, és velük teljesí-

⁶³ Daly, Mrs. Dominic D.: *Digging, Squatting and Pioneering in the Northern Territory of South Australia*. Victoria Park WA, 1984. 69.

⁶⁴ Aspinall, Clara: *Three Years in Melbourne*. London, 1862. 144.

⁶⁵ Macpherson: *My Experiences in Australia*, 228.

⁶⁶ Woods, William James: *A visit to Victoria*. London, 1886. 44.

⁶⁷ Sharp: *A Study of Relationships*, 88–89.

⁶⁸ Hassell: *My Dusky Friends*, 93–94.

⁶⁹ Banks, Mary Macleod: *Memories of Pioneer Days in Queensland*. London, 1931. 46.

⁷⁰ Clacy: *Lights and Shadows of Australian Life*, 28.

⁷¹ Millett: *An Australian Parsonage*, 78.

⁷² Bride, Thomas Francis (ed.): *Letters from Victorian Pioneers*. Melbourne, 1969. 400–401.

tenek bizonyos előírt óhajokat, valósítanak meg szándékokat”.⁷³ A nők érzelmeit nem tartották fontosnak a házasságkötés szempontjából. A. P. Elkin utal arra is, hogy Európában hosszú ideig hasonló szemlélet volt érvényben.⁷⁴ Bár az úri hölgyeket zavarta az, ahogy az őslakos férfiak intézték a házasságukat, nem utaltak arra, hogy sok szerelem nélküli érdek-házasság kötöttett Angliában is.

Csak kevés gyarmatosító értette meg, hogy az aboriginál csecsemők számának alacsony száma a népességszabályozás egyik eszköze volt. Mrs. Mary Mudge jegyezte fel az 1850-es években, hogy a Murray és az Edward folyók találkozásának környékén élő őslakók nem engedték, hogy bárkinek háromnál több gyereke legyen. Attól tartottak, az élelemforrások nem lesznek elegendőek. Mary Mudge egyszer megpróbálta lebeszélni az egyik őslakos kismamát arról, hogy megölje gyermekét. Megígérte neki, hogy egész életén át ellátja őt élelemmel és ruhával, de erőfeszítései hiábavalónak bizonyultak.⁷⁵

A 19. századi nők írásaiból kitűnik, hogy aggódtak az őslakos nők helyzete miatt. Úgy észlelték, a bennszülött nőket alárendelt személyeknek tekintették a bennszülött férfiak. Az angol nők sok kivétlnél találtak az őslakos nőkkel való bánásmódban. Bár létezett magyarázat a kívülállók szemében furcsának tekintett őslakos szokásokra, csak kevés gyarmati ember próbálta megérteni és elfogadni az aboriginál közösségek fennmaradása érdekében gyakorolt viselkedési formákat.

Érdekes megemlíteni, hogy a 19. századi telepes és utazó nők nem hasonlították össze saját helyzetüket a női őslakók sorsával. Egyrészt lehet, hogy féltek ilyen párhuzamot vonni, de elképzelhető, hogy nem is akarták ezt megtenni. Mindössze felhívták európai olvasóik figyelmét arra, Ausztrália női őslakói hogyan éltek. Azáltal, hogy képesek voltak felismerni mások szenvedéseit, érzékenységüknek adták tanújelét, illetve azt mutatták be, hogy szerintük az őslakos férfiaknak másképpen kellett volna viselkedniük az őslakos nőkkel szemben. Amikor az angol nők arról írtak, hogy a bennszülött nők túl sok terhet vittek magukkal, akkor arra is utaltak, hogy a női test felépítése nem teherhordásra való. Az angol női írók úri hölgyek voltak, és neveltetésükből kifolyólag elvárták, hogy a férfiak úriemberként viselkedjenek velük: tegyenek nekik szívességeket, dolgozzanak értük, és étküket osszák meg velük. Tehát amikor a női írók bemutatták az őslakos társadalmat, európai és nyugati társadalmi, kulturális és vallási szokások meglétét, illetve hiányát emelték ki. Azt kutatták, miben különböznek az őslakosok az úri társadalmi rétegtől. A fenti példákban kitűnik, hogy sok durvaságot láttak az aboriginál társadalom nemi szerepfelfogásában. Ahogy a bennszülött férfiak a nőkkel bántak, az újabb bizonyíték gyanánt szolgált a gyarmatosítók szemében arra, hogy Ausztrália őslakói mennyire nem civilizáltak.

Amint eddig láttuk, az angol férfi és női írók nagyon hasonlóan vélekedtek az őslakosokról. Látásmódjuk nem mutat jelentős eltérést az aboriginál lakosság megítélését illetően. Azonban számottevő különbség mutatkozik meg abban a tekintetben, hogy a gyarmaton élő férfiak és nők miként reagáltak a bennszülött nők szenvedései láttán. A radikális Louisa Lawson a *Dawn* című újság hasábján keresztül kért segítséget. Egyik vezércikkében csodálkozott azon, miért megy olyan sok segítőkész misszionárius külföldre, hogy segítsen Kína és India szegény asszonyain, amikor rengeteg munka adódna Ausztráliában is. Ahogy írta, „Ausztrália szegény és elhagyatott asszonyai, az őslakos nők, akiknek a száma a kegyetlenség és erőszakoskodás következtében napról napra csökken”, segítségre szorulnak.

⁷³ Elkin: *Ausztrália őslakói*, 127.

⁷⁴ Elkin: *Ausztrália őslakói*, 128.

⁷⁵ Mudge, Mary: *Memoirs of the late Mrs Mary Mudge*. MSB 426 MS 8504, La Trobe Library, Melbourne, 1927. 2.

Ezért a *Dawn* című újság felhívással fordult „minden fehér nő felé, hogy mutassanak megértést és legyenek jók e kihalófélben lévő emberfaj utolsó képviselőivel, legyenek tapintatosak a problémáikkal szemben, és amennyire lehetséges, mérsékeljék gondolataikat és tiszteljék női mivoltukat”. Louisa Lawson hangsúlyozta, hogy a bennszülött nők is olyan „feleségek és anyák, mint mi vagyunk”.⁷⁶

Eliza Hamilton Dunlop egy verssel fejezte ki együttérzését az őslakos nők és anyák felé. *The Aboriginal Mother*⁷⁷ a címe legismertebb versének, mely az *Australian* című újságban jelent meg 1838. december 13-án. Nagyon valószínű, hogy a verset a Myall Creek-nél⁷⁸ történt kegyetlen öldöklésekre reagálva írta.⁷⁹ A vers az aboriginál népek szenvedéseinek állít emléket. Középpontjában egy gyászoló őslakos édesanya áll, aki társát a „sápadtképű emberekkel”⁸⁰ vívott csatában veszítette el. Ez az asszony fel akarta venni a küzdelmet, de női ösztönei azt súgták neki, hogy az életet válassza, ezért elmenekült. A vers őt mutatja gyermekével együtt menekülés közben. A vers egyes szám első személyben íródott, és úgy olvasható, mint az őslakos édesanya monológja. Őt lesújtotta szerelmének elvesztése, aki egyben „barátja” és „vezetője”⁸¹ volt. Úgy remélte, a férfi soha nem fogja őt elhagyni, de ez most megtörtént. Most nagyon hiányzik neki, és nem tudja, ki fogja gyermekét az élet olyan alapvető készségeire megtanítani, mint például a bumeráng vagy a lándzsa helyes használata. Az őslakos anya egy dolognak tud csak örülni: annak, hogy lesz valaki, aki elmegy a keresztények istenéhez, és elmondja, milyen kíméletlenül bánnak egyesek a többi emberrel. A vers egyetemes emberi értékekről szól: egy anya fájdalmáról, aki elveszti társát és egyben gyermeke apját, és elhatározza, hogy tovább fog élni, bízva az igazságszolgáltatásban.

Eliza Hamilton Dunlop versét nem fogadták kedvezően az olvasók és a kritikusok, ezért írt a *Sydney Herald* szerkesztőjének egy levelet 1841. november 29-én, melyben megvédte álláspontját. Sajnálattal vette tudomásul, hogy a legtöbb ember szemet huny az őslakosok ellen elkövetett kegyetlenségek felett, és nem képes elfogadni azt a tényt, hogy egy feleség és anya a világ minden táján ugyanúgy érez, bármilyen legyen a bőrszíne.⁸²

Férfi költők tollából is íródtak versek őslakos édesanyákról. Charles Harpur versének címe Egy őslakos édesanya panasza,⁸³ amely szintén egy társ és apa elvesztéséről szól, akit a gyarmatosítók öltek meg. A két vers leginkább abban különbözik, hogy míg Charles Harpur az aboriginál férfi által keltett űrt részletezi, addig Eliza Hamilton Dunlop az anya nehézségeire koncentrál. Az őslakos édesapa mint védelmező, kenyérkereső és vadász fog hiányozni Charles Harpur versében, míg Eliza Hamilton Dunlop a családfő nélküli érzelmi

⁷⁶ Lawson, Louisa: *A word for the blacks*. Dawn, vol. 11 (1 November 1897) no. 7. 9.

⁷⁷ Dunlop, Eliza Hamilton: *The Aboriginal Mother and Other Poems*. Canberra, 1981. számozatlan oldal.

⁷⁸ New South Wales északi részén a Gwydir folyó közelében levő Myall Creek-nél 1838-ban egy csapat telepes kegyetlenül lemészárolta a Kwiambal törzs ott tartózkodó tagjait, főleg gyerekeket és nőket. Eredetileg őslakos férfiak után kutattak, akik megölték a szarvasmarháik egy részét, de helyette a Kwiambal törzsön álltak bosszút. Az eset azért volt kivételes, mert a telepesek egy részét ezért a tettükért a bíróság elítélte. McIntyre, Stuart: *A concise history of Australia*. Cambridge, 2009. 62–63.

⁷⁹ Dunlop: *The Aboriginal Mother*. Biographical Note by Elizabeth Webby, számozatlan oldal.

⁸⁰ Dunlop: *The Aboriginal Mother*, számozatlan oldal.

⁸¹ Dunlop: *The Aboriginal Mother*, számozatlan oldal.

⁸² Dunlop, Eliza Hamilton: *The Aboriginal mother – Letter to the Editor*. Sydney Herald, (29 November 1841) 2.

⁸³ Sladen, Douglas B. W. (ed.): *A Century of Australian Song*. London, 1888. 205–206.

állapotot is megemlíti. A két vers ugyanazt a problémát elemzi és szemlélteti, csak egy kicsit eltérő nézőpontból.

A 19. századi telepesek és utazók sokféleképpen, de nagyon egységes nézőpontból szemlélték az ausztráliai őslakosokat. Látásmódjukat jelentősen befolyásolták a korabeli tudományos érvelések és a gyarmatosítók földszerzési politikája. Voltak, akik felszólaltak a bennszülötteket ért kegyetlenségek ellen, de mivel Ausztrália őslakói nagyon másként éltek és gondolkodtak, az emberi mivoltuk hangsúlyozása mellett nem tudtak a gyarmatosítók mindenki számára érthető magyarázatot adni arra a kérdésre, miért kellene őket megkímélni és védelmezni. Hosszú távon a legtöbb 19. századi író arra számított, hogy az őslakosok egy kihalásra ítélt emberi faj, amelynek el kell tűnnie, és át kell adnia helyét az erősebb és műveltebb angol gyarmatosítóknak. Bár néhányan átéreztek az őslakos anyák fájdalmát fiaik és férjük elvesztése kapcsán, ennek ellenére a férfakkal megegyező állásponton voltak az aboriginál népek megítélését illetően. Habár az úri hölgyek neveltetésükből kifolyólag távol tartották magukat a közügyektől, érdekes módon könyveikben bátran hangot adtak a férfakkal azonos véleményüknek. Ausztrália őslakóinak megítélése 19. századi telepesek és utazók írásaiban nagyon egységes képet mutat mind a női, mind a férfi írók tekintetében. Ebből az is következik, hogy a könyvek írói hasonló kulturális és intellektuális háttérrel rendelkeztek, ami magyarázatot ad egységes világképükre. Másrészt pedig a női írók meg tudták mutatni azt, hogy ők is képesek hasonló színvonalon és részletekbe merülve írni az ausztráliai őslakosokról, mint a férfiak, annak ellenére, hogy a társadalom csak a férfaitól várta el a világ dolgainak megértését. A nők és a férfiak sokféleképpen próbálták leírni az őslakosok világát, de csak kevesen tudták megérteni az ausztráliai őslakóknak a nyugati civilizációtól teljesen eltérő kultúráját. Sok tekintetben ez a tanulási folyamat még a 21. század elején is tart.

ILDIKÓ DÖMÖTÖR

The settler woman and the savage – The depiction of Aboriginal people in the personal narratives of British genteel women in colonial Australia

Many British genteel women left for Australia in search of a better and more prosperous life in the nineteenth century. These women often recorded their experiences in their memoirs, recollections and travel books. On the pages of their personal narratives female settlers and visitors recounted the challenges of their colonial enterprise and also made observations about the Aboriginal people. This study seeks to explore colonial gentlewomen's ways of seeing the indigenous people of Australia. Mainstream arguments concerning racial superiority and social hierarchy determined the way colonial women perceived the Aborigines. Genteel women belonged to that cultured and learned layer of British society that was familiar with these theories. Female colonists' images of the native people therefore reflected contemporary western ideas. This paper concludes that colonial women's depiction of the indigenous inhabitants of Australia was not substantially different from their menfolk.